

RECENZII

Recherches sur les amphores grecques. Actes du colloque international organisé par le Centre National de la Recherches Scientifique, L'Université de Rennes II et L'École Française d'Athènes (Athènes, 10-12 septembre 1984), édité par J.-Y. EMPEREUR et Y. GARLAN, BCH, Suppl. 13, 1986, 675 p.

Suplementul XIII al prestigiosului periodic *Bulletin de Correspondance Hellénique*, din 1986, este dedicat în întregime cercetărilor asupra amforelor grecești care au constituit obiectul simpozionului internațional de la Atena, din 10-12 septembrie 1984. Volumul, editat prin grija organizatorilor simpozionului, conține, pe parcursul a 675 de pagini, un număr de 46 de comunicări, intervenții și informații utile pentru cercetătorii în domeniu. Comunicările sunt grupate în cinci capitole care corespund, în general, problematicii urmărite în cadrul lucrărilor simpozionului: I — *Metode, texte, istorie*; II — *Producția și comerțul vinului și amforelor de Thasos*; III — *Producția și consumul în Marea Neagră*; IV — *Alte centre de epocă clasică și elenistică*; V — *Amfore de epocă imperială*.

În structura volumului, capitolul I realizează o punere în temă asupra stadiului actual la care a ajuns cercetarea amforică — îndeosebi epigrafia ceramică — în țări cu tradiție în acest domeniu (Th. ŠELOV-KOVEDJAEV). Metodologia și căile de investigare vizează deopotrivă izvoarele literare (A. TCHERNIA), antroponimia (O. MASSON), epigrafia (R. ÉTIENNE) și iconografia (C. G. KOEHLER). Direcțiile de investigare privesc structura comerțului (A. BRESSON), delimitarea unor tipuri și imitații (A. HESNARD); recunoașterea unor standarde de capacitate, acceptate în anumite perioade istorice (M. B. WALLACE). Noile mijloace tehnico-științifice — analiza petrografică și chimică, informatica — aprofun-

dează cercetarea amforologică până la stadiul de amănunt și-i asigură circulația în fluxul rapid de valori științifice (I. K. WHITBREAD; J.-Y. EMPEREUR și M. PICON; J.-Y. EMPEREUR și A.-M. GUIMIER-SORBETS).

În economia volumului, cele mai multe pagini sint afectate capitolului II, referitor la produsele de Thasos, situație explicabilă, de altfel, prin cursul nou pe care l-au luat cercetările arheologice aici. Comunicările dezbat probleme multiple: cercetarea surselor scrise — literare și epigrafice — referitoare la vinul de Thasos sub toate aspectele (calitate, preț, producere, căi de desfacere, consum etc.), informații văzute din perspective istorice și comparative (Fr. SALVIAT); noi interpretări ale unor informații larg dezbătute anterior în literatura de specialitate (Iu. G. VINOGRADOV); reperajul pe teren a unor ateliere de producție a amforelor ștampilate, cu rezultate spectaculoase ce decurg de aici și care vizează producția proprie, cronologia, interpretarea elementelor de pe ștampile, finalitatea timbrajului sau statutul social-economic al „fabricanților” (Y. GARLAN). Sint prezentate rezultatele cercetărilor cu mijloace proprii altor științe și care vin tot mai mult în ajutorul arheologiei — prospectarea geofizică și analiza chimică de laborator (R. E. JONES și M. PICON-Y. GARLAN). Studiul lui M. DEBIDOUR, după cel al lui Y. GARLAN, se arată a fi deosebit de util pentru cronologia ștampilelor de amforă, domeniu care atrage în ultimul timp interesul specialiștilor și asigură amforologiei un rol

important în cadrul arheologiei. La rîndul său, Gh. POENARU-BORDEA contribuie cu sugestii proprii la ameliorarea limitelor unei cronologii absolute, mai ușor operabile din punct de vedere stilistic și explicate prin date istorice de natură locală. Ipotezele, temerare la prima vedere, sînt argumentate metodologic și deschid noi perspective în urmărirea mijloacelor de desfășurare a produselor proprii și a unei „colaborări” între centrele producătoare, fenomen rîspîndit, de altfel, în lumea antică (B. G. CLINKENBEARD).

Deosebit de important pentru noi este capitolul III, referitor la centrele din bazinul Mării Negre, unele cunoscute de mult în comerțul cu amfore — Sinope (F. ALABE; D. FRENCH), altele recent identificate — Amastris (A. N. ȘEGLIOV). Tot aici sînt discutate aspecte generale ale comerțului în Thracia Pontică (M. LAZAROV) și situații speciale la Tomis (L. BUZOIANU) și Histria (M. COJA).

Capitolul IV grupează un număr considerabil de comunicări care rețin atenția, în totalitate, prin noutatea informației și deschiderea pe care o oferă în continuare cercetărilor în domeniu.

Sînt expuse pe rînd aspecte ale comerțului athenian cu ulei în amfore panatheniene (P. VALAVANIS); producția proprie la Clazomene și mai multe tipuri de amfore de la sfîrșitul sec. VII — pînă în al treilea sfert al sec. IV î.e.n. (E. DOGER). Diverse tipuri de ștampile, considerate samiene sau expediate pînă acum în categoria „diversae”, sînt recunoscute ca produse de Cnidos (C. BÖRKER), Achant (C. RHOMIOPOULOU), Amphipolis (M. NIKOLAÏDOU-PATERA) și Abdera (C. PERISTERI-OTATZI). O categorie specială o constituie amforele și ștampilele de amforă provenite din descoperiri arheologice recente din Samos (G. JÖHRENS), Naukratis (W.D.E. COULSON, N. C. WILKIE, J. W. REHARD) și de pe epava elenistică de la Serçe Liman, din vestul Turciei (V. R. GRACE). De un interes egal este și lotul de 15 amfore rhodiene întregi, cu ambele torți ștampilate,

provenind din colecții mai vechi ale muzeului din Nicosia (I. NIKOLAU, J.-Y. EMPEREUR). De asemenea, este urmărită rîspîndirea amforelor cipriote în Mediterana orientală (Y. CALVET) și producția coloniilor grecești din Italia de sud și Sicilia (Chr. VAN DER MERSCH), precum și evoluția ulterioară în tipul greco-italic (D. MANACORDA).

Ultimul capitol, al V-lea, este consacrat amforelor de epocă imperială. Sînt prezentate importuri syro-palestiniene la Athena și Corinth (B. JOHNSON); vase Dressel 2-4 de producție egipteană din sec. I-III e.n. (J.-Y. EMPEREUR); aspecte ale relațiilor est-vest pe marginea unor descoperiri de la Ostia (Cl. PANNELLA) și Lyon (A. DESBAT și M. PICON), precum și prezența pe o ștampilă bizantină descoperită în Egipt a unui nume nou de eparch al orașului Constantinopol (Z. STZETYLLO și Z. BORKOWSKI). În sfîrșit, o ultimă lucrare este axată pe studiul amforelor bizantine și locul lor în economie la începutul evului mediu (P. ARTHUR).

Volumul are ca marginalii un Cuvînt înainte semnat de editori iar la sfîrșit Concluzii și un Index de nume și simboluri pentru ștampilele thasiene.

Variatatea problemelor abordate și multitudinea aspectelor pe care le implică studiul materialului amforic corespunde progreselor rapide care s-au realizat în acest domeniu — și care se datorează în egală măsură acumulării masive de date informative și diversificării mijloacelor de investigare. Apariția cărții vine să suplinească o necesitate tot mai stringentă în ultimul timp, aceea a aflării stadiului în care au ajuns cercetările și pune la îndemîna specialiștilor posibilitatea aprofundării și direcționării activității proprii.

În felul acesta, cartea devine un instrument de lucru absolut necesar pentru cei direct interesați în materie și o sursă de informație pentru istorici în general.

LIVIA BUZOIANU